

In honorem

Szj Enikő 80 éves

Szj Enikő Sárváron született 1944. augusztus 15-én. Középiskolai tanulmányait Pápán kezdte, majd Budapesten fejezte be. A tudomány szeretetét, a könyvek iránti tiszteletet a családjából hozta. Édesapja, Szj Rezső ismert író, művelődéstörténész, lelkész volt.

Az ünnepeltet 1963-ban vették fel az ELTE magyar–orosz szakára, s hamarosan ő is tagja lett annak a szűk csoportnak, amely az újonnan induló finnugor szak hallgatóiból állt. A végzés után nem sokkal, 1969-ban került az ELTE-re, ahonnan 40 év elteltével, 2009-ben vonult docensként nyugdíjba, legalábbis a hivatalos papírok szerint, hiszen munkakedve töretlen a mai napig. 1993-tól a Károli Gáspár Református Egyetemen is tanított.

Szj Enikő tudományos munkásságát négy nagyobb egységbe lehet sorolni: finnugor nyelvészet (azon belül is főként permisztika), finn művelődéstörténet, finnugor tudománytörténet és magyar mint idegen nyelv.

Finnugristaként elsősorban lexikológiai kérdésekkel foglalkozik. Ilyen témájú volt bölcsészdoktori értekezése (*A szövés-fonás szókinccse a permi nyelvekben*, 1970) és kandidátusi disszertációja is (*Az udmurt (votják) rokonságnevek*, 1987). Ez utóbbi könyv formában is napvilágot látott, oroszul (*Термины родства в удмуртском языке*. Вр, 1998). Emellett számos szacikke is szól e témáról, ezek főként a Nyelvtudományi Közleményekben jelentek meg. Hiánypótló, az egyetemi oktatásban igen jól használható a *Finnugor Hol – Mi* címet viselő, 273 ábrát és térképet tartalmazó gyűjteménye. Finnugrisztikai munkásságának része a Vikár Lászlóval együtt szerkesztett, válogatott *Erdők éneke. Finnugor népek 100 népdala* (1985).

Szj Enikő nevét a (művelt) nagyközönség is ismeri, ismerheti. Ő a szerzője a nagy sikerű Panoráma Útikönyvek sorozat Finnországról szóló vaskos, 516 oldalas kötetének. Ez 1979-ben jelent meg, ennek előzménye a zsebkönyv alakú „kis” útikönyv volt 1973-ból (bővített kiadás: 1977). Ez a kötet lényegesen több, mint egy útikönyv. Az is persze, hiszen a szerző minden jelentősebb településről részletes adatokat ad közre, de emellett rengeteg művelődéstörténeti információt is megoszt az olvasókkal. Példaértékű a finn tör-

ténelemről és a művészetekről szóló fejezet, ezek önálló kötetekben is megállnák a helyüket. Ez a könyv természetesen a finn oktatásban is meghatározó szerepet tölt be a mai napig.

Aki ismeri Enikőt, valószínűleg többször arra a következtetésre jutott, hogy a fejébe be van építve valamilyen mikroszámítógép, amely adatok (tíz)ezreit képes tárolni, s onnan bármikor elő tudja varázsolni Minna Canth életrajzát, Mannerheim csatáinak részletes kronológiáját, Albert Edelfeldt összes festményének listáját, Sibelius fiatalkori műveinek jegyzékét, a helsinki Säätytalo építésének körülményeit, a Tamperei Színház színészeinek szerepeit és így tovább, a végtelenségig...

A művelődéstörténet szorosan összefügg a finn–magyar kulturális kapcsolatok történetével. Szij Enikő e területnek is az egyik legszakavatottabb ismerője. Számos cikkében, de főleg előadásában, beszélgetéseiben tesz tanúbizonyságot elképesztő ismereteiről (ld. számítógép a fejében). Talán nincs is a 20. századi kapcsolatoknak olyan szegmense, amelyet ne ismerne, amelyről ne olvasta volna el az idevágó szakirodalmat. Szerencsére ezen tudás egy részét írásban is átadta az érdeklődőknek. E téren legjelesebb munkája a hasonlóan alapos finn kultúrtörténész, Viljo Tervonen munkásságának bemutatása a magyar közönség számára (*Viljo Tervonen válogatott írásai a magyar–finn kapcsolatok történetéről*. Bp, 1996). Kettejük munkássága alapján igen részletes kép rajzolódik ki a két testvérnép kulturális kapcsolatainak történetéről.

Nehéz kérdés, hogy az utókor mit őriz meg egy-egy tudós munkásságából, melyek azok a munkák, amelyek évtizedekkel később is komoly hatást gyakorolnak a következő nemzedékekre. Azt hiszem, Szij Enikő esetében Sajnovics és Gyarmathi munkásságának kutatása, a két híres könyv kiadása ez a terület, de felfér a képzeletbeli dobogóra a Reguly-örökség gondozása is.

Szij Enikő (is) fontosnak tartja a korai források minél pontosabb megismerését és megismertetését. Ennek szellemében indította útjára a 90-es években a Bibliotheca Regulyana sorozatot. Ennek első kötete *Sajnovics János 1769–70. évi naplója* (Deák András fordításában, Szij Enikő kísérettanulmányával, jegyzeteivel), a 2. rész a koppenhágai *Demonstratio* magyar fordítása (1994), a 3. kötet az *Affinitas* átültetése (1999). A 7. kötet ismét Sajnovicsé, a koppenhágai *Demonstratio* sajtó alá rendezése (2021). A két *Demonstratio*-t a (több mint) szerkesztő, jegyzetelő Szij Enikő C. Vladár Zsuzsával, a jeles tudománytörténésszel együtt készítette, utóbbi a latin nyelvű eredetik magyar fordítója. Az *Affinitas* fordításában Vladár Zsuzsa és Koszorús István dolgozott együtt. A finnugrisztikában jártas olvasóknak nem kell hangsúlyozni, mennyire fontos ezeknek a műveknek az értő, nagy jegyzetapparátussal felszerelt magyar fordítása. A koppenhágai és nagyszombati verzió azonosságá-

gai-eltérései is számos izgalmas kérdésre adhatnak választ. (Erre a kötetre a szakma is azonnal és pozitívan reagált, ld. Csúcs 2022, Kelemen 2022, Szeverényi 2022.)

A Bibliotheca Regulyana sorozat 4–6. kötete a névadó munkásságával foglalkozik. A 4. rész Reguly zenei gyűjtéseit gyűjtötte csokorba (*Reguly Antal „hangjegyre szedett” finnugor dallamai*, 2000; Lázár Katalinnal közösen adta ki Szij Enikő), az 5. kötet Reguly 1843–46 közötti útinaplójának orosz fordítása (*Календаріум. Дневник венгерского путешественника-исследователя с 29 сентября 1843 г. по 5 марта 1846 г.*, 2000), a 6. kötet pedig – Vladár Zsuzsa szavaival élve – „összegző forrásgyűjtemény”, amelyben Reguly itthoni munkássága, kapcsolati hálója, térképészeti tevékenysége és a róla írott bibliográfia kapott helyet (*Reguly és a „tudomány zománcza”. Életrajzi és kortörténeti adalékok I.*, 2013). – E hiánypótló kötetek nagymértékben segítenek megismerni Reguly Antal munkásságát, feltárni annak még felderítetlen részeit.

Tudománytörténeti munkái közül meg kell még említeni a *Turán* c. folyóirat finnugor mutatóját, amelyet Egey Emesével állított össze 2002-ben.

Szij Enikő munkásságának fontos eleme a magyar mint idegen nyelv oktatása is. 1972 és 1975 között a moszkvai Lomonoszov Egyetem magyar nyelvi lektora volt (szerteágazó finnugor kapcsolatainak jelentős része ebből az időszakból gyökerezethető). Ennek a munkának az eredménye a *Курс венгерского языка* (Bp., 1979), orosz anyanyelvűeknek írott, több oroszországi kiadást (1998, 2000) is megért magyar nyelvkönyve (tudomásom szerint előtte csak egy ideológiával átírt, a tanításban nehezen használható háromkötetes próbálkozás született a hetvenes években, s Szij Enikő óta másról nem tudok, így tehát a maga nemében unikumnak számít ez a nyelvkönyv).

Csepregi Márta említi 1994-es köszöntőjében, hogy Szij Enikő a moszkvai kapcsolatainak köszönhetően a nyolcvanas években ún. „cseregyakorlatokat” tudott szervezni magyar egyetemistáknak: 1983 és ’90 között nyaranta tíz-tíz magyar hallgató juthatott el így az egyébként zárt területekre, finnugor rokonainkhoz terepmunkálatokra. A kapcsolatrendszerét Vladár Zsuzsa találoán így jellemezte köszöntőjében: „egymaga egy teljes nagykövetség” (Vladár 2024: 503). A Finnugor Népek Világkongresszusa Magyar Nemzeti Szervezete oszlopos tagjaként részt vett mindenben, ami a szovjet/orosz határnyitás és -zárás között a nyelvrokonnak javára történhetett.

Szij Enikő a finn–magyar és finnugor kapcsolatoknak nemcsak „elméleti szakembere”, hanem a különböző társaságoknak aktív tagja, vezetője is. A Magyar–Finn Társaság elnöke (1998), ebben a minőségében a testvérvárosi

konferenciák szervezője; a Kalevala Baráti Kör alapító elnökségi tagja (1984); az 1992-ben létrejött Finnugor Népek Világkongresszusa elnökségi tagja. Az 1996-os magyarországi kongresszus anyagát ő rendezte sajtó alá (magyarul és oroszul). – Munkásságát számos kitüntetéssel ismerték el.

Kedves Enikő! A debreceni tanszék nevében jó egészséget, töretlen munkakedvet kívánunk!

Irodalom

CSEPREGI MÁRTA 2014: Szij Enikő 70 éves. *Finnugor Világ* 19/4: 9–11.

CSEPREGI MÁRTA 2004: Szij Enikő pályaképe. In: Csepregi Márta – Várady Eszter (szerk.), *Permiek, finnek, magyarok. Írások Szij Enikő 60. születésnapjára. Urálistika Tanulmányok* 14. ELTE, Budapest. X–XIV.

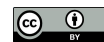
CSÚCS SÁNDOR 2022: Még egyszer Sajnovicsról. *Finnugor Világ* 27/3: 35–39.

KELEMEN IVETT 2022: A koppenhágai Demonstratio. Sajnovics János, Bizonyítás: a magyar és a lapp nyelv azonos. 1770. *Magyar Nyelv* 118/3: 366–370.

SZEVERÉNYI SÁNDOR 2022: Tudomány és történet: Sajnovics János Demonstratiójáról és annak koppenhágai kiadásának magyar fordításáról. *Magyar Könyvszemle* 138/4: 554–559.

VLADÁR ZSUZSA 2024: Szij Enikő 80 éves. *Magyar Nyelv* 120: 502–506.

MATICSÁK SÁNDOR

DOI: 10.52401/fud/2024/26